

Przegląd wiadomości z gramatyki

A Zdania poboczne

Zdanie podrzędnie złożone składa się ze zdania głównego i zdania pobocznego. Zdania poboczne rozpoczynają się od spójników. Koniugowany czasownik znajduje się na końcu zdania.

1. Pytania zależne

W zdaniach pytających zależnych zaimki pytające, jak np. **warum** lub **was**, pełnią rolę spójników.

pytanie zwykłe: *Was machen Sie? Warum will Frau Berger uns sprechen?*
pytanie zależne: *Mich interessiert, was Sie machen. Weißt du, warum Frau Berger uns sprechen will?*

Pytania, na które odpowiedź brzmi **ja** lub **nein** poprzedzone są spójnikiem **ob**:

Kommst du? (tak/nie)
Mich hat sie nicht gefragt, ob ich komme.

Przy przechodzeniu do pytań zależnych należy pamiętać o zmianie zaimków:
du/Sie → **ich (mich)** / **ibr/Sie** → **wir (uns)**.

Kommst du? / *Kommen Sie?* **Mich** hat man nicht gefragt, ob **ich** komme.
Kommt ibr? / *Kommen Sie?* **Uns** hat man nicht gefragt, ob **wir** kommen.

Jeśli pytanie zależne zawiera dwa czasowniki, to czasownik koniugowany znajduje się zawsze na końcu zdania:

Weißt du, warum Frau Berger uns sprechen will?
Mich hat sie nicht gefragt, ob ich kommen möchte.

2. Zdania okolicznikowe czasu (**als**, **bevor**, **wenn**)

Zdania okolicznikowe czasu zaczynają się od spójników:

als: gdy czynność w obu zdaniach jest równoczesna (w przeszłości/Präteritum).

Als Herr von Ribbeck starb, waren die Kinder sehr traurig.

bevor: gdy czynność w zdaniu pobocznym jest późniejsza niż czynność w zdaniu głównym.

Bevor Herr von Ribbeck starb, schenkte er den Kindern Birnen.

wenn: gdy czynność w obu zdaniach jest równoczesna. W przeszłości/Präteritum tylko wtedy, gdy wyrażona czynność powtarzała się wielokrotnie (przy czynnościach jednorazowych używa się **als**).

Wenn Herr von Ribbeck einen Jungen sah, schenkte er ihm eine Birne.

3. Zdania przyzwalające (*obwohl*)

Spójnik *obwohl* wyraża przeciwieństwo.

*Obwohl ich täglich 12-14 Stunden **arbeite**, bin ich zufrieden.*

*Obwohl manche wieder zurückgekommen **sind**, ist es hier leer.*

*Obwohl wir alle gearbeitet **haben**, finden wir keine Arbeit mehr.*

*Obwohl wir arbeiten **wollen**, finden wir keine Arbeit mehr.*

Zdania poboczne rozpoczynające się od **obwohl** mogą występować przed lub po zdaniu głównym, w zależności od czego zmienia się kolejność podmiotu i orzeczenia w zdaniu głównym.

*Ich möchte unbedingt nach Griechenland, **obwohl** ich kein Geld habe.*

***Obwohl** ich kein Geld habe, möchte ich unbedingt nach Griechenland.*

4. Zdania celowe (*um ... zu, damit*)

Zdania z **um ... zu** i **damit** wyrażają zamiar lub cel.

a) Zdania poboczne z **um ... zu** można tworzyć tylko wtedy, gdy w zdaniu głównym (HS) i w zdaniu pobocznym (NS) jest ten sam podmiot.

W zdaniu pobocznym czasownik jest zawsze w bezokoliczniku.

HS + HS: ***Viele Einwanderer** kamen. **Viele Einwanderer** wollten hier leben.*

HS + NS: ***Viele Einwanderer** kamen, **um** hier **zu** leben.*

W przypadku czasowników rozdzielnie złożonych **zu** wchodzi między przedrostek a właściwy czasownik:

aufmachen: Frau Berger macht ein Hotel auf.

*Das ist ein idealer Platz, um ein Hotel auf**zu**machen.*

b) Zdania poboczne z **damit** można tworzyć wtedy, gdy jest inny podmiot w zdaniu pobocznym niż w zdaniu głównym.

HS: *Dort sollten **viele Filme** gedreht werden.*

HS: ***Der europäische Film** sollte wieder mehr Bedeutung bekommen.*

Oba zdania główne łączymy spójnikiem **damit**:

HS + NS: *Dort sollten viele Filme gedreht werden, **damit** der europäische Film wieder mehr Bedeutung bekommt.*

5. Bezokolicznikowe równoważniki zdań (*z zu*)

Stanowią one odmianę zdań pobocznych, w których orzeczenie przybiera formę bezokolicznika i opuszcza się podmiot i zaimek względny. Czasownik w bezokoliczniku poprzedzony jest **zu** i znajduje się na końcu zdania.

versuchen: Er **versuchte**, die Blaue Blume **zu finden**.
beginnen: Er **beginnt**, die Blaue Blume **zu suchen**.

W przypadku czasowników rozdzielnie złożonych *zu* wchodzi między przedrostek a właściwy czasownik.

mitkommen: Kommen Sie mit! Ich bitte Sie, **mitzukommen**.
zuhören: Hören Sie zu. Ich bitte Sie, **zuzuhören**.

Bezokolicznikowy równoważnik zdania może występować jedynie w przypadku, kiedy w zdaniu głównym (HS) i w zdaniu pobocznym (NS) jest ten sam podmiot.

- a) **Er** *versuchte*, die Blaue Blume *zu finden*. **Er** *findet* die Blaue Blume.
- b) Ich bitte **Sie**, die Blaue Blume *zu suchen*. *Suchen* **Sie** die Blaue Blume.
- c) Er hilft **mir**, die Blaue Blume *zu suchen*. **Ich** *suche* die Blaue Blume.

6. Zdania warunkowe nierzeczywiste (z *wenn*)

Zdania warunkowe wyrażają się w związku między warunkiem (poprzedzonym *wenn*) a jego następstwem. Jeżeli spełnienie warunku jest tylko potencjalnie możliwe lub warunek w ogóle nie daje się spełnić to czasownik występuje w trybie przypuszczającym/Konjunktiv II.

sytuacja faktyczna: *Mein Mann lebt noch. Er bleibt auch hier.*
warunek nierealny: *Wenn mein Mann noch leben **würde**, **würde** er auch hierbleiben.*

W zdaniu głównym czasownik znajduje się na samym początku:

*Wenn ich es nicht mit eigenen Augen sehen würde, **würde** ich es nicht glauben.*

Odmianą zdań warunkowych nierzeczywistych są zdania w formie życzenia, którego nie da się spełnić:

sytuacja faktyczna: *Mein Mann lebt nicht mehr.*
zyczenie nierealne: **Wenn** mein Mann noch **leben würde!**

7. Zdania względne

Zdania względne opisują bliżej osoby lub przedmioty. Rozpoczynają się od zaimka względnego, który odpowiada rzeczownikowi, który ma być opisany. Zaimki względne mają taką samą formę, jak rodzajniki określone. Obowiązują przy tym trzy zasady:

1. Czy rzeczownik jest rodzaju męskiego (*der*), żeńskiego (*die*) czy nijakiego (*das*).

Rodz. męski l. poj.: **Der/ Ein** Mann, **der** Böttger hieß, ...

Rodz. żeński l. poj.: **Die/ Eine** Geschichte, **die** wahr ist, ...

Rodz. nijaki l. poj.: **Das/ Ein** Hobby, **das** viele Menschen hatten, ...

2. Czy rzeczownik jest w l. poj. czy w l. mn.
Zaimek względny dla l. mn. w mianowniku i bierniku brzmi zawsze **die**:
Die Leute, die das glauben, ...

3. Jakiego przypadku wymaga czasownik w zdaniu pobocznym.

*haben + Akk.: Er hatte **ein Hobby**. Viele Menschen hatten damals **dieses Hobby**.*

zdanie względne: *Er hatte ein Hobby, **das** damals viele Menschen hatten.*

*lieben + Akk.: Der Kaiser starb plötzlich. Viele Menschen liebten **den Kaiser**.*

zdanie względne: *Der Kaiser, **den** viele Menschen liebten, starb plötzlich.*

*gefallen + Dat.: Der Teufel ärgerte Luther. Die Arbeit gefiel **dem Teufel** nicht.*

zdanie względne: *Der Teufel, **dem** die Arbeit nicht gefiel, ärgerte Luther.*

Jeżeli dany czasownik występuje zawsze z określonym zaimkiem (a), albo podany jest okolicznik miejsca (b) – to w zdaniu pobocznym przyimek jest **przed** zaimkiem względnym.

a) *glauben **an**: Es entstand ein Mythos, **an den** manche glaubten.*

*warten **auf**: Der Kaiser, **auf den** man lange gewartet hat, wird zurückkommen.*

b) *sich **irgendwo** verstecken: So kam Luther auf die Wartburg, **auf** der er sich versteckte.*

B Czasownik

1. Strona bierna

strona czynna: *Russische Soldaten fällten den Baum.*

strona bierna: *Der Baum wurde gefällt.*

Tworzenie

Stronę bierną tworzy się za pomocą czasownika posiłkowego **werden** i imiesłowu czasu przeszłego danego czasownika.

czas teraźniejszy: *Der Baum wird gefällt.*

czas przeszły/Präteritum: *Der Baum wurde gefällt.*

Jeśli podana jest przyczyna (lub sprawca) czynności wyrażonej w zdaniu w stronie czynnej, to

w stronie biernej poprzedzona będzie ona przyimkiem **von** + celownik:

Der Baum wurde von russischen Soldaten gefällt.

Der Baum wurde von einem Sturm zerstört.

werden (Präteritum)		
	I. poj.	I. mn.
1. osoba	ich wurde	wir wurden
2. osoba (ty) (pan/pani)	du wurdest Sie wurden	ihr wurdet Sie wurden
3. osoba	er/sie wurde	sie wurden

2. Czasowniki zwrotne

W języku niemieckim występują czasowniki zwrotne (a) i czasowniki, które moga być używane jako zwrotne (b).

- a) **sich kümmern:** *Der Hausmeister hat **sich** um alles gekümmert.*
 b) **(sich) treffen:** *Andreas trifft Frau Berger in Potsdam.*
Andreas trifft sich mit Frau Berger in Potsdam.

W zależności od tego, jakiego przypadku wymaga dany czasownik, zaimek zwrotny jest w bierniku (c) lub w celowniku (d).

- c) **sich freuen:** *Ich freue **mich**, daß ich Sie treffe.*
 d) **sich vorstellen:** *Ich stelle **mir** vor, daß ich Sie treffe.*

W zdaniach oznajmujących o normalnym szyku wyrazów zaimek zwrotny znajduje się za koniugowanym czasownikiem (w czasach: teraźniejszym (a), przeszłym Perfekt (b) i przeszłym Präteritum (c)).

- a) *Der Hausmeister kümmert **sich** um alles.*
 b) *Der Hausmeister hat **sich** um alles gekümmert.*
 c) *Der Hausmeister kümmerte **sich** um alles.*

W zdaniach rozkazujących (d) i pytających (e,f) zaimek zwrotny znajduje się za podmiotem, jeśli podmiot jest zaimkiem. Kiedy podmiot jest rzeczownikiem zaimek zwrotny znajduje się przed podmiotem (g).

- d) *Kümmern Sie **sich** um alles!*
 e) *Kümmern Sie **sich** um alles?*
*Haben Sie **sich** um alles gekümmert?*
 f) *Warum kümmern Sie **sich** um alles?*
*Warum haben Sie **sich** um alles gekümmert?*
 g) *Kümmert **sich** der Hausmeister um alles?*

3. Tryb przypuszczający / Konjunktiv II

W języku niemieckim tryb przypuszczający występuje w dwóch formach:

- czasu teraźniejszego = Konjunktiv II
- czasu przeszłego/Präteritum = Konjunktiv II czasowników posilkowych *sein* i *haben* + imiesłów czasu przeszłego.

a) Tryb przypuszczający *haben* i *sein*

czasu terażniejszego				
	haben		sein	
	l. poj.	l. mn.	l. poj.	l. mn.
1. osoba	ich hätte	wir hätten	ich wäre	wir wären
2. osoba (ty) (pan/pani)	du hättest	ihr hättet	du wärest	ihr wäret
3. osoba	Sie hätten	Sie hätten	Sie wären	Sie wären
	er/sie hätte	sie hätten	er/sie wäre	sie wären
tryb przypuszczający czasu terażniejszego: <i>Das wäre schön.</i>				
tryb przypuszczający czasu przeszłego: <i>Ich wäre gern gekommen.</i>			<i>Das hätte ich gern.</i>	
			<i>Wer hätte die bekommen?</i>	

b) Tryb przypuszczający czasowników modalnych

Przy pomocy czasownika modalnego **können** wyraża się przypuszczenie:
Wir könnten das Schiff gut gebrauchen. Das könnte unser Ende sein.

Przy pomocy czasownika modalnego **sollen** wyraża się radę:
Diese Chance sollten wir nutzen. Wir sollten nachdenken, was wir tun können.

Tryb przypuszczający czasowników modalnych tworzy się przez dodanie do tematu czasownika cechy Präteritum **-t-** i odpowiednich końcówek osobowych.

können temat: könn-	cecha Präteritum: -t-	ich könnte końcówka: -e
-------------------------------	-----------------------	-----------------------------------

	können: tryb przypuszczający		sollen: tryb przypuszczający	
	l. poj.	l. mn.	l. poj.	l. mn.
1. osoba.	ich könnte	wir könnten	ich sollte	wir sollten
2. osoba	du könntest	ihr könntet	du solltest	ihr solltet
	Sie könnten	Sie könnten	Sie sollten	Sie sollten
3. osoba	er/sie könnte	sie könnten	er/sie sollte	sie sollten

c) Opisowa forma trybu przypuszczającego (z *würde*)

Czasowniki w języku niemieckim, jak np. *machen, rudern, funktionieren*, mają swoją formę trybu przypuszczającego, którą się jednak nie będziemy zajmować. Równolegle istnieje opisowa forma tworzenia tego trybu przy pomocy **würde** i tę omówimy.

würd- jest tematem trybu przypuszczającego czasownika **werden**.
Koniugowany czasownik jest w bezokoliczniku i znajduje się na końcu zdania:

tryb oznajmujący: *Das machen wir gern.*

tryb przypuszczający: *Das **würden** wir gern **machen**.*

werden	tryb przypuszczający	
	l. poj.	l. mn.
1. osoba 2. osoba (ty) (pan/pani) 2. osoba	ich würde du würdest Sie würden er/sie würde	wir würden ihr würdet Sie würden sie würden

*Ich **würde** gern noch mal **rudern**.*

*Obne unsere Eltern **würde** das nicht **funktionieren**.*

C Przymiotnik

1. Stopień wyższy przymiotnika

W języku niemieckim stopień wyższy przymiotnika tworzy się przez dodanie końcówki **-er** lub samego **-r**, jeśli przymiotnik kończy się na **-e** (a).
Jeśli przymiotnik kończy się na **-a**, **-o** lub **-u** to stopień wyższy wiąże się z przeglosem, tzn. **-a** przechodzi w **-ä**, **-o** w **-ö**, **-u** w **-ü** (b).
Ponadto niektóre czasowniki stopniuje się nieregularnie (c).

forma podstawowa	stopień wyższy
a) wenig	weniger
b) lang	länger
c) gut	besser

*Zur Zeit kommen **weniger** Menschen. Können die nicht **leiser** singen?*
*Die Treffen wurden **politischer**. Man konnte die Universität nicht **höher** bauen.*

2. Porównanie przy pomocy **so ... wie** i **als**

a) **so** + przymiotnik + **wie**

*Der Brocken ist **so** romantisch **wie** die Deutschen.*

b) stopień wyższy przymiotnika + **als**

*Mit der Bahn ist es bequemer **als** zu Fuß.*

D Zaimek

1. Przysłówek zaimkowy (*da* + przyimek)

Niektóre czasowniki w języku niemieckim występują zawsze z określonym przyimkiem i w określonym przypadku. Przysłówek **da** w połączeniu z przyimkami nazywamy przysłówkami zaimkowymi, które mogą zastępować rzeczowniki, np. **damit**.

Jeśli przyimek rozpoczyna się na samogłoskę, to między przyimek i **da** wstawia się **-r-** (np. **darüber**).

- bören von:* Er hat **von der Heilung durch die Natur** gehört.
Er hat **davon** gehört.
- machen mit:* Was machen Sie **mit den Brennesseln**?
Was machen Sie **damit**?
- sagen zu:* **Zu der Idee** sage ich nichts.
Dazu sage ich nichts.
- schreiben über:* Er schreibt einen Artikel **über alternative Medizin**.
Er schreibt einen Artikel **darüber**.

Przysłówki zaimkowe mogą zastępować rzeczy, ale nigdy osoby. Osoby mogą być zastępowane tylko przez zaimki osobowe:

- Ich habe nichts von* **Frau Berger** gehört.
Ich habe nichts von **ibr** gehört.

2. Zaimek zwrotny

Czasowniki zwrotne składają się z zaimka zwrotnego i właściwego czasownika. Zaimek zwrotny odmienia się przez osoby i liczby, np. w bezokoliczniku, w 2. osobie (forma grzecznościowa **Sie**) i w 3. osobie w l. poj. i l. mn. brzmi zawsze **sich**.

- Seit der Wende hat* **sich** alles geändert.
Stellen Sie **sich** meine Situation vor!

W zależności od czasownika zaimek zwrotny występuje w celowniku lub w bierniku.

sich etwas vorstellen: Das kann ich **mir** gut vorstellen. (celownik)

Zaimki zwrotne					
l. poj.	biernik	celownik	l. mn.	biernik	celownik
1. os.	ich freue mich	ich stelle mir vor	wir freuen uns	wir stellen uns vor	
2. os.	du freust dich Sie freuen sich	du stellst dir vor Sie stellen sich vor	ihr freut euch Sie freuen sich	ihr stellt euch vor Sie stellen sich vor	
3. os.	er/sie freut sich	er/sie stellt sich vor	sie freuen sich	sie stellen sich vor	

Niektóre czasowniki w języku niemieckim są wyłącznie zwrotne, a niektóre mogą, ale nie muszą być używane jako zwrotne.

	z zaimkiem zwrotnym	bez zaimka zwrotnego
treffen	Wann treffen wir uns ?	Wann trifft Andreas Dr. Thürmann?
vorstellen	Ich stelle mir vor, daß ...	Ich stelle Ihnen meine Eltern vor.
erinnern	Erinnern Sie sich , daß ...	Nichts sollte an Herrn von Ribbeck erinnern.